

Mnoho politiků, ale i lidí mimo politiku se ohání slovy o „trhu s byty“, ale myslí přitom na některý jeho omezený segment, hlavně ten, jehož jsou osobními účastníky. Většinou hájí velmi vehementně své zájmy a zejména výhody. Ty ostatní segmenty je většinou nezajímají. Nelze ale kvalitně vyvážit všechna pravidla na trhu s byty, když se diskuse o nich neúčastní všichni. Pojem „trh s byty“ totiž, dle mých zahraničních zkušeností, zahrnuje celý komplex pravidel, pro všechny jeho účastníky. Obchod s panelovými nájemními byty, ať už jsou kdekoli a kohokoli, není trh s byty.

Účastníky opravdového a funkčního trhu s byty jsou stát, firmy, družstva, výzkumné ústavy, obce, spolky a sdružení, ale například i bezdomovci, na které se zaměřuje tento příspěvek. Ti se většinou neúčastní odborných debat, v televizi jsou vidět pouze jako rarita, ale jako účastníci trhu s byty nejsou připomínkovým místem pro případné korekce zákonů, které se jich dotýkají, nebo dotkly v minulosti, takže skončili pod mostem. Diskuse za ně se buď nevedou, nebo vedou tak, aby na ten problém nebylo příliš vidět. Bezdomovci ale reálně existují a opravdu dobrý stát jejich existenci nějakým způsobem řeší. Je tedy na místě otázka, jak tento problém řeší Česká republika, tedy stát v srdci Evropy. Prochází-li člověk některými (většinou obecně známými) místy některých českých měst, jejichž počet se stále zvyšuje, zjišťuje, že problém bezdomovství již dnes je aktuální. Když alespoň trochu znáte předpokládané budoucí kroky politiků v bytové politice, logicky z toho vychází, že se tento problém bude rozšiřovat.

Na byty pro velmi slabé sociální případy u nás neexistují technické normy, předpisy a ani zákony. Na známou scénu v ubytovně z předválečného filmu Hej rup! Voskovce a Wericha se je možné dívat v kině, ale nelze ji dnes realizovat ve skutečnosti. Stát se po našem vstupu do Eurozóny sice pokouší definovat tzv. „sociální“ bydlení, ale zcela určitě to nejsou byty pro bezdomovce. Vzhledem k tomu, že Česká republika celkem bez problémů a bez přípravy v bydlení přešla z beztřídní společnosti do společenského systému, který občany pravdivě dělí na chudé a bohaté, nebyli jsme na tzv. „sociální“ bydlení připraveni a nemáme definovanou skupinu obyvatel, kteří si sociální bydlení podporované státem prostě zaslouhují. Ve všech zemích bývalé Západní Evropy tomu tak bylo a je, pouze u nás jsme byli donuceni tento segment trhu definovat až v poslední době a jsou s tím problémy.

Některá města vymyslela tzv. „holobyty“, před kterými naopak stát zavírá oči, ale to také není bydlení pro bezdomovce. To je přípravné tréninkové zařízení pro bezdomovce. V letošní zimě vymyslelo město Praha stany pro bezdomovce a lze konstatovat, že mnohým z nich to zachránilo život. Nebylo to však bydlení pro bezdomovce, ale provizorium vynucené přírodními podmínkami. Navíc na jaře po této kruté zimě bylo v téže Praze konstatováno, že zmizí z centra města ubytování pro bezdomovce ve stanici Naděje. Je to sice pochopitelné, ale nekoncepční.

Přitom v zákonech již v době Rakouska-Uherska na území našeho státu již sociální byty definovány byly (např. v zákoně 242 ř.z. z 22.12.1910 o zřízení fondu pro péči bytovou atd.) a nebyl až tak velký problém implantovat některé principy do zákonů hned po odstranění „beztřídní“ společnosti po roce 1989. Bohužel nestalo se tak. Naopak se začala zákonem 72/1994 Sb., zákonem o vlastnictví bytů, budovat jakási beztřídní společnost naruby, jejíž snahou bylo pokud možno ze všech nájemců a družstevníků nasekat vlastníky. Výsledkem pochopitelně je rozšíření černého trhu s byty a strach určité části účastníků trhu s byty a jejich budoucnost a velmi solidní podhoubí pro bezdomovství, jako sociální kategorii. Bylo by nespravedlivé neříci, že v některých případech došlo ke zlepšení kvality bydlení určitých skupin obyvatelstva. Na druhou stranu je ale také nutné říci, že výstavba nájemních bytů

funguje pouze tehdy, když stát poskytne investorům, především obcím, státní dotace. Bohužel na byty z těchto dodací však bezdomovci nikdy nedosáhnou. Čeští pravicoví „Pragmatici“ jistě namítnou, že ve velkých městských aglomeracích západní společnosti existují slumy a gheta bezdomovců, takže není důvod, aby nebyly u nás také. Moje námitka proti tomu je, že to je pravda, ale současně s jejich existencí se vyskytují příslušné pasáže státních bytových koncepcí, které se touto problematikou zabývají a nějak ji řeší. V několika českých bytových koncepcích, které jsem četl však tyto pasáže chybí. Kdyby si pragmatici a obdivovatelé například britských bytových postupů přečetli zákon „Housing Act.“ z roku 1977, či jeho novelu z roku 1996 zjistili by, že i velmi pragmatičtí politici musejí ve svých koncepcích počítat s nepopulárními kroky, protože to je v této společnosti běžné. Zcela logicky to vychází i ze vzrůstající míry nezaměstnanosti ve státě, o které musí vědět každý politik. V ČR vzrostla podle statistických údajů nezaměstnanost od roku 1995 téměř o 100% (4,1% v roce 1995 – 7,8% v roce 2003), takže lze pouhým selským rozumem předpokládat, že vzroste i počet lidí, kteří budou mít potíže se zajištěním financí na svoji existenci a bydlení zvláště. V poslední koncepci bytové politiky není zmínka o koncepci bydlení pro bezdomovce, přestože se v této koncepci se objevil zákon o zvyšování nájemného, který zcela logicky povede k problémům v určité skupině lidí. To, že někteří majitelé bytů nechají nějakou dobu ještě bydlet lidi, kteří jim neplatí nájem není řešení. Řešením je nějaký legislativní předpis co s tímto stavem lze udělat (jako např. ve Velké Británii – Homelessness Act 2002).

Všichni vnímaví občané tohoto státu jistě sledovali s úžasem volební kampaň při letošních parlamentních volbách a zajisté si všimli, že problematika bydlení bezdomovců se v nich příliš nezvýrazňovala. Některé politické strany však v nich velmi razantně prosazovaly nástroje, které jsou předpokladem vzniku bezdomovství. Lze říci, že to je velmi neprozíravé. Mnoho příjemců státních dotací na byty nebude určitě příliš nadšených, když bude na prahu svého nového bytu překračovat ležící postavy, na které prostě státní dotace bydlení nezbyly, nebo kteří vlivem nekonceptního hádání o výši nájmu prostě museli své byty opustit. Je fakt, že ne všichni lidé se na ulici ocitají z důvodů výše nájemného nebo jiných problémů spojených s bydlením. Zahraniční prameny však uvádějí, že je těchto lidí dost podstatná část. Kdyby v Praze na hlavním nádraží ubyla, nebo spíše nedorazila třetina lidí pobývajících zde každý den, bylo by to velmi poznat. Vlivem dosud zpracovaných a realizovaných koncepcí státní bytové politiky a realizace českého trhu s byty tomu však není a je nutné se nad tím zamyslet. Zvláště před příštími volbami a zvláště s ohledem na průběh současného povolebního vyjednávání.

A domnívám se, že nejde jen o problém bydlení, ale že další stránky, jako je zdravotní, estetická, kriminální a humanitární jsou rovnocenné, možná že ještě trochu významnější.